

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Nummotheca Principum Austriae

ex gazis Aulae Caesareae potissimum instructa, & aliunde aucta, quae a prima aetate, qua in Austria cusa fuit moneta Sub Babenbergicae Stirpis Marchionibus, Ad Usque Habsburgicae Gentis Principes, Lineae Hispano-Austriacae, Huiusque Masculum Ultimum Carolum II. Regem Hispan.

Complectitur tabulas aeri incisas num. XLI

Herrgott, Marquart

Friburgi Brisgoviae, 1753

[Text]

[urn:nbn:de:bsz:31-241482](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-241482)

Tab.
XXV.

In averſa continuantur tituli ARCHID. *ux* AVST: *ria* DVX: BVR: *gundia* MAR: *chio* MORA: *via* LVC: AC: *Sileſia* DVX: MAR. L. Hiſce ſiglis, utpote exeſis, ſignificatum dare difficile eſt. Neque titulorum ſeries ſueta ac obvia eſt; propterea, quod titulus *Marchionis Moravia* titulo *Ducis Sileſia* præponatur.

In umbone porro cernitur ſchema urbis *Viennensis*, cum ponte Danubii: ſuperne aquila biceps *Imperialis* coronata: inferne eques pileo opertus dextrorſum tendens, quem ſequitur venator cum duobus canibus.

Exiguitas notæ chronologicæ 1626. in media fere area averſæ a ſiniſtris conſpicuæ, in cauſa eſt, quod numiſma iſthoc, quod alias rudis admodum fabricæ eſt, paullo extra ordinem collocatum fuerit. Hæc enim oculos fallens, numerum anni 1620. obiicere videbatur. Continet autem memoriam venationis, a Cæſare dicto anno 1626. ipſo Saturnalium tempore, *Wiennæ* in foro palatii inſtitutæ (a). *M. Imp. ar. fuſ. pond. ſemunc. S ſicilic.*

XIX.

FERDINANDVS. II. ROM. *anorum* IMP. *erator* SEMP. *er* AVG. *uſtus*. Effigies Cæſaris fere ut num. XIV. In imo ſub brachio Cæſaris dextro numerus anni 1622. legitur.

In poſtica VICTORIA alata & ſuccincta, armis inſiſtens, ſtilo in tabulam ſcribit. Pro pedibus duæ figuræ, in genua proſolutæ, deprecantium ad inſtar, ſe demittunt. Earum altera co-

rona radiata redimita, FRIDE-^{FERDI-}
RICI *Palatini*, de quo mox di-^{NANDUS}
cendum, perſonam ſuſtinet: al-^{II. IMP.}
tera Bohemiæ regni ſimulacrum eſt. Adſtat quoque alia figura muliebris, quæ dextra pectori admota, ſin. dictam figuram muliebrem quaſi deprimit. In medio labarum erigitur, cui aquila, Imperatoris ſymbolum, velut legionaria veterum Romanorum, inſidet. Hæc vero ſi tropæi, quod videri poſſet, vicem gerit, male collocata eſt; quandoquidem tropæa de hoſtium duntaxat manubiis, non ex armis propriis ſtatuenda ſunt. Additur denique in ambitu epi-
graphie: DEXTERA. DOMINI FECIT. VIRTUTEM. quæ ex *psal.* CXVII. v. 6. deſumpta eſt, ubi eadem verba bis leguntur. In exergo altera inſcriptio exeſa eſt. Denique in ſcuto, cui Rex pronus incumbit, legitur: ANNO 1620. NOVEMBRIS 8.

Elegans iſthoc, etſi non nihil detritum numiſma, memorabilis proſus victoriæ, de FRIDERICO v. Electore *Palatino*, anno & die in averſa expreſſis, reportatæ, monumentum eſt. Is enim anno præcedenti a rebellibus Bohemis contra Divina & humana iura die IV. Novembris diademate redimitus, regnum Bohemiæ uſurpabat. Sed adventante, Ducibus MAXIMILIANO *Bavaro* atque BUQUOIO, FERDINANDI exercitu, vires eius una decreto-
ria pugna ita fractæ ſunt, ut fuga ſibi conſulere coactus, in *Sileſiam* primum, mox ad Electorem *Brandenburgicum*, ac demum in *Hollandiam* conſu-
gere

(a) KHEVENH. tom. X. col. 1096.

FERDI-
NANDUS
II. IMP.

gere atque adeo regnum legitimo Domino ea die reddere compulsus fuerit, quo in Ecclesia inter sacrorum solemnina ex Evangelio decantari solet: *reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo.* Hinc & piissimus Imperator insignem adeo victoriam Deo T. O. M. in quem omnia sua collocaverat, totam quantam in acceptis refert, cuius auxilium manifeste adeo, ut inferius amplius dicemus, apparuit.

Quod superest, duplicem epocham, quarum prior posteriorem duobus annis superat, in uno hoc, eodemque numismate observare licet, quæ quidem diversitas eundem duobus post annis fabrefactum fuisse arguit. Hinc alter numerus ad nummum ipsum cusum, alter ad factum, quod repræsentat, historicum, referendi sunt. *M. Imp. ar. pond. sextunx.*

XX.

Adversa ut num. proxime præcedenti, dempta nota chronologica.

In averfa IUPITER gigantes, cælum expugnare ausos, fulmine feriens, deiicit & profligat, quos inter medius, retro corruens, coronam radiatam amittit. Adstant IOVI a dextris aquila, ad lævam vero *Iustitiæ* simulacrum cum gladio & bilance. Additur denique suctum Cæsaris symbolum: *LEGITIME CERTANTI* vel *CERTANTI bus.*

Nummus hic gratulatorius ad eandem victoriam, num. præcedenti descriptam, pertinet;

(a) Id. tom. IX. col. 1677.

quod cum ex forma adversæ, tum & præcipue ex retro cadente figura illa regia, qua infelix FRIDERICUS *Palatinus* luculenter designatur, sic satis clare colligitur. *M. Imp. ar. fus. pond. sextunc. dempta dr.*

Tab.
XXV.

XXI.

Epigraphe adversæ eadem est, quæ num. XVIII. demptis nonnullis litteris, ad integritatem vocabulorum spectantibus. Protome Cæsaris armata, cum paludamento, torque aurei velletis, lato & crispato collari: capite insuper laureato & ad lævam converso. In segmento brachii dextri, præter litteras G. & H. artificis haud dubie siglas, numerus anni 1622. subobscurè legitur.

ELEONORA. D: ei G: ratia
R: omanorum I: mperatrix H: un-
garia B: ohemia REG. ina DV. ciffa
M: antua. Protome ELEONORÆ stolatæ & mundo muliebri comtæ, cum crispo focali, ad dextram respicientis.

Si numeri Arabici, in adversa parte expressi, dictum annum 1622. revera indicant, verisimile est, quod ad solemnitatem nuptiarum, cum ELEONORA, VINCENTII GONZAGÆ, Mantuæ & Montis Ferrati Ducis ex LEONORA *Medicea*, filia, ad diem IV. Februarii eiusdem anni 1622. Oeniponti multa solemnitate celebratarum, pertineat: aut etiam ad coronationem Hungaricam, eodem anno ad diem XXVI. Iul. peractam (a). Quod si vero numerum anni 1630. aut 31. referat, coronationis

a

Tab.
XXV.

tionis eiusdem in Romanorum Reginam, seu Imperatricem, quæ dicto anno 1630. die VII. Novembris peracta fuit, monumentum est. Utriusque rei mentionem fecit Illustr. KHEVENHILLERUS ad hos annos. Inter cetera vero Augustissimæ sponsæ a S. R. I. Principe de EGGENBERG, Cæsaris ad hoc matrimonium Procuratore, ingentis pretii monile oblatum fuisse scribit, cui adamantina aquila biceps, inserta Cæsaris effigie, appensa fuerat (a). Eodem monili Imperatrix hic exornata videtur: aquila certe non obscure cernitur. *M. Imp. au. 7. duc.*

XXII.

Epigraphe adversæ duobus orbibus continetur. Prior sic habet: FERDINANDVS. II: D:ei G:ratia R:omanorum I:mp:erator S:emper A:ugustus G:ermania H:ungaria ET: B:ohemia REX. ET Cetera ARCHI:dux AVS:tria ET. CARINTHIAE. D:ux BV:rgundia ET Cetera. Altera ita sonat: ELEONORA. IMPERATRIX. G:ermania H:ungaria BO:hemia ET Cetera REGINA DVCISSA. MANTVANA. ET Cetera. Capita amborum pectore tenus, eodem fere habitu, quo num. præcedenti: nisi quod hic iugata & coronata sistantur. In imo parmula *Carinthia*.

Postica epigraphe destituta in area complectitur aquilam bicipitem *Imperialem*, imminente superne corona, orbi inclusam: hanc duo ordines scutorum, in orbem collocatorum, circumstant & exornant. In supre-

TOM. II. P. II.

(a) Tom. IX. col. 1227. ad an. 1621.

mo exteriori loco medio iuncti sunt clypei *Hungaria & Bohemia*, imposita corona: sequuntur hinc & illinc disposita scuta aliorum quatuor regnorum coronata, *Castilia* videlicet, *Legionis*, *Arragonia* & *Sicilia*: hæc excipiunt quatuor pariter provinciarum tesserae, pileis Principum impositis, *Tyrolis*, *Silesia*, *Austria superioris* & *Carniola*. In interiori ordine itidem quatuor parmulae: *Austria*, *Burgundia*, *Styria* atque *Carinthia*. In imo scutum, representans S. VITUM Martyrem in olla, addita inscriptione Germanica: DIE. STAT S. VEIT. i. e. *Civitas S. VITI*. 1622.

Ex his ultimis verbis originem ac natales nummi colligimus. FERDINANDUS nempe post celebratas Oeniponti nuptias, per *Salisburgum Gracium*, atque inde *Viennam* rediens, per dictum quoque oppidum forte transivit, qua ei occasione præfens nummus oblatus fuit.

• Illum Cl. LOCHNERUS ante nos edidit, ac duplicem *Ioachimicum* appellat: sed præterquam, quod nummus eius sit operis, ut augustioribus illis proxime accedat; exemplum quoque, in gazis aulae Vindobonensis repertum, non nisi ponderis unius unciae & semis est. Unde eum mnemonicis potius, quam usualibus accensemus. *M. Imp. ar. LOCHN. anno 1741. p. 113.*

XXIII.

Epigraphe atque effigies Cæsaris num. XIV. ferme respondent. Sed hæc armis imposita, duobus insuper ramis quercinis,

A a

in

FERDI-
NANDUS
II. IMP.

FERDI-
NANDUS
II. IMP.

in modum coronæ, quam *civili-*
cam appellant, circumdata est.

In postica sol, vultus hu-
mani specie, radios spargens &
corona imperiali redimitus, ap-
paret. Additæ tres aliæ coronæ
arcuatæ, triangulari forma di-
spositæ, quarum inferiori signum
cœleste *Virgo*, in Zodiaco sex-
tum ordine, incumbit. In imo
leguntur siglæ artificis *H: ans*
(IOANNES.) *V: on der P. utt.*

Insignis huius atque elegan-
tis admodum numismatis ænig-
ma solvere in promptu haud est.
D. Van LOON ad solemnia co-
ronationis Cæsareæ, de qua hic
supra egimus, refert. Verum
duo potissimum obstant, quo-
minus sententiæ Viri Clarissimi
hac in re accedere possimus.
Alterum est, quod in adversa
Cæsar triumphans sistitur cum
corona laurea, seroto quercino
& tropæis; novimus autem il-
lum anno demum insequenti
1620. die VIII. Novembris pri-
mam illam victoriam præclarissi-
mam ad Pragam in *Monte Al-*
bo reportasse.

Alterum, quod in averfa
nummi parte quatuor coronæ
depictæ sint: Cæsar vero non
nisi tres adeptus est, *Bohemicam*
scilicet, *Hungaricam*, & *S. R.*
Imperii. Accedit, quod nume-
rus nummorum haud exiguus,
ad eandem solemnitatem perti-
nentium, paullo supra adductus
fuerit, ut vix credibile sit, his
plures tum percussos fuisse. Co-
ronæ denique, in nummis FER-
DINANDI expressæ, non conti-
nuo coronationem indigitant;
cum id familiare atque perpe-

tuum eiusdem emblema fuerit;
& alioquin nummus etiam om-
nium primus, nec non num.
XXVII. paullo post adducendus,
ad eiusmodi celebritatem referen-
dus esset: quod tamen aliter se
habere, manifestum est.

Ad aliam itaque expositio-
nem progredimur, & si conie-
cturæ dandum aliquid, illos ad
solemnitates nuptiarum reponi-
mus. Tres enim priores coro-
nas ad FERDINANDUM spectare,
fatis superque ex dictis constat.
Media imprimis, *Imperatoria*
cum sit, alteri certe adiudica-
ri non potest. Idem porro so-
li comparatur, exemplo a CA-
ROLO V. deducto, cuius num-
mum cum epigraphe: *Quod in*
cœlis sol, hoc in terra Cæsar est,
alias vidimus (a). Quemad-
modum igitur sol minora cœli
lumina, atque inter hæc duo-
decim *signa*, quæ vocamus, *cœ-*
lestia, suo splendore collustrat,
iisque omnem, quam habere
videntur, claritatem ac magni-
ficentiam impertit; ita & Cæ-
sar in terris, quos sua gratia ac
maiestate dignatur, claritudine
quadam ac præ eminentia afficit.
Hæc claritudo *ELEONORÆ Man-*
tuane, (quæ sub coronæ schema-
te, ut Regina, additoque si-
mul signo cœlesti, quod *Virgi-*
nem dicimus, ut sponsa Virgo,
sic satis adposite denotari vide-
tur) tum maxime obtigit, cum
inito contractu matrimoniali,
velut in illustri posita, Regina &
Imperatrix, atque adeo mundi
Domina declarata, inter ceteros
mortales tantum eminuit, quan-
tum inter stellas luna minores.

Nec

Tab.
XXV.

2

(a) P. I. p. 91. num. I.

Tab.
XXV.

Nec obest, quod Cæsar in priori nummi facie corona non solum laureata, sed & *civica* coronatus, armis insuper impositus cernatur, quæ singula heroem, civiumque servatorem maximum, adsignificare videntur; cum enim hæ nuptiæ singulari solemnitate celebratæ fuerint, æquum erat, ut Imperator cum omnibus suis decoramentis, sicubi per spatium nummi exhiberi poterant, compareret. Secus enim, si in hisce peculiaris quædam significatio quærenda esset, ea etiam duobus in consequentibus, eadem, ut videtur, occasione culis, depingi oportuerat. Sed hæc interim, dum meliora ab aliis expectamus. *V. L. tom. II. p. 117.*

XXIV.

Non differt hic nummus a præcedenti, nisi modulo, & ornamentis partis adversæ; nam hæc cum num. XIX. congruit. *Id. ibid. & M. Imp. a.*

XXV.

Neque etiam hic a præcedenti multum discrepat, nisi forma, quæ ovata est: & quod Imperatoris caput corona laurea destitutum sit. *Id. ibid. & M. Imp. ar. pond. semunc & 1. dr.*

XXVI.

Anterior pars duas parmulas, coronis laureis marginatas, & effigies Imperatoris ac Imperatricis, sibi invicem oppositas, cum solitis eorundem titulis referentes, exhibet. Superne incumbit columba, rostro olivæ ramum tenens: eiusdemque præterea ca-

Tom. II. P. II.

piti corolla imminet. Inferne FERDINANDUS II. IMP. globus cernitur, *providentia*, aut *dominii orbis terrarum symbolum*. Additur in margine epigraphe: EN: DANTE IEHOVA. SIC DEINDE VIREBIT.

Posterior pars inscriptionem, vernacula novem lineis scriptam, complectitur, quæ ad genium stili lapidaris latine sic reddi poterit: *Quod felix faustumque sit: adventui Cæsaris & uxoris eius comitiorum causa Ratisbonæ ad diem 14 Novembris anni 1622.* Inferius corona, immixtis duobus palmæ ramis, in decussim positus, depicta est, & in imo legitur: CVM PRIVIL: egio CÆS: arco C. N. quæ ultimæ litteræ in mendo cubare videntur; ita ut pro M. litteram N. incisam esse, existimandum sit, hincque *c. hristianus M. abler*, seu rectius MALER, qui ea tempestate adhuc in vivis erat, legendum; maxime cum nummi oeconomia eiusdem ingenium omnino sapiat.

Argumentum huius nummi inscriptio ista satis superque indicat. In ipsis, de quibus ea memorat, comitiis, exaucturato FRIDERICO Palatino, MAXIMILIANUS Bavarix Dux ad dignitatem Electoralem evectus fuit, qua de re postea nonnihil dicemus. *M. Imp. ar. fus. pond. semunc. dempta drach.*

XXVII.

Adversa eadem prorsus est cum num. XIX.

Aversa pariter non multum differt a num. I. at quod hic præcipue notandum, corona illa, radiis resplendet, atque nu-

A a 2

bibus

FERDI-
NANDUS
II. IMP.

bibus circumfusa est. Hoc enim satis clare probat, quod alias monuimus: nimirum FERDINANDUM familiari suo symbolo, tam in persona Cæsaris, quam Archiducis, cœlestem, quæ æternum manet, non terrestrem coronam spectasse: atque id quidem etiam ad exigentiam lemmatis, ex facris paginis deducti: LEGITIME. CERTANTIBVS. Videtur autem hoc ipsum numisma honorarii vices subiisse, cum is dictis comitiis operam daret. *M. Imp. ar. pond. 1. unc. & sicilic.*

XXVIII.

Tab.
XXVI.

Antica sex scuta, in orbem collocata, & effigies sex S. R. Imperii Electorum pectore tenus & a fronte referentia, ostentat: addito septimo, icone Cæsaris conspicuo, medium locum occupante. Singulis singuli tituli adscripti sunt, Electoresque status Ecclesiastici dextrum, reliqui tres sinistrum latus tenent: circum Imperatorem solito more hæc leguntur: FERDIN. andus II. ROM. anorum IM perator. Reliqui hoc ordine procedunt:

I. IOA. nnes SVIC. hardus. d. G. AR. chiepiscopus MOG. untinus.

II. FERDI. nandus DEI G. r. a. tia s. anctæ COLON. iensis.

III. PHI. lippus CHR. istophorus s. anctæ TREV. irensis.

IV. MAXIMI. lianus d. G. ELE. ctor PAL atinus.

V. IOHAN. nes GEOR. gius ELE. ctor SAX. onie.

VI. GEOR. gius WIL helmus ELE. ctor BRA ndenburgicus. Ad-

ditur in ambitu epigraphe: IMPERII VIGEANT ROMANI IOVA (forte pro *viva*) COLVMNA (loco *columina*).

Tab.
XXVI.

In averfa aquilam bicipitem coronatam, & pectore parmulam *Burgundo-Austriacam* gestantem, septem circumstant Electorum clypei, hisque singulis adscripta sunt in schedulis nomina: MOGVNT inus, COLON. iensis, TREVIR ensis, BOHEM i. cus, PALATIN us SAXONI cus BRANDE nburgicus. Additur infra aquilam: CUM PRIVIL egio CÆS. areo: & in imo conspiciuntur siglæ c. & m. quæ *Christia- num* MALER, artificem Norimbergensem, denotant.

Cusus fuit hic nummus intra annos 1623. vel 1624. Priori quippe anno, exauctorato FRIDERICO *Palatino*, Cæsar in comitiis, Ratisbonæ habitis, præsentibus Electoribus, ad diem xxv. Februarii Septemviralem dignitatem MAXIMILIANO *Bavaro* solemniter contulit. Posteriori vero æra idem MAXIMILIANUS, cuius nomen protome & insignia in nummo expressa sunt, die 30. Iunii in collegium Electorale fuit introductus: & ab eodem novo Electore Moguntinus iusiurandum recepit. Ultra annum 1626. gratulatorius hic nummus iconicus certe referri nequit; illa enim ætate IOANNES SUICHARDUS Moguntinæ Ecclesiæ Archiepiscopus & primarius Elector die xvii. Septembris fatis iam cesserat. *M. Imp. ar. deau. pond. semunc.*

XXIX.